

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Naleving en handhaving in cao-afspraken

Juli 2018

J.D. Prostran
J. de la Croix
E.C. Junger-van Hoorn

INHOUDSOPGAVE

BLZ

SAMENVATTING		I
1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding onderzoek	1
1.2	Achtergrond	1
1.3	Wettelijk kader	5
1.4	Opbouw rapport	6
2	Vraagstelling en opzet	7
2.1	Vraagstelling	7
2.2	Afbakening en aanpak	7
2.3	Onderzoeksopzet	8
3	Afspraken over naleving in cao's	9
3.1	Verplichting van partijen tot naleving	9
3.2	Bevorderen van de naleving	12
3.2.1	Voorlichting	13
3.2.2	Klachten	13
3.2.3	Geschillen	14
3.2.4	Toezicht	14
3.2.5	Mogelijkheid tot actie in geval niet-naleving	17
3.3	Toezietsbepalingen in risicosectoren	17
3.4	Ontwikkelingen in de periode 2014-2017	20
BIJLAGEN		
1	Onderzochte cao's	28
2	Aanvullende tabellen hoofdstuk 3	34

Samenvatting

Om werknemers beter te beschermen en bonafide werkgevers beter te vrijwaren tegen oneerlijke concurrentie zijn op 1 juli 2015 en 1 januari 2016 delen van de Wet aanpak schijnconstructies (WAS) in werking getreden. In het Sociaal Akkoord van 2013 werd er aandacht gevraagd voor de ontduiking van cao's en het verbeteren van handhaving en naleving van cao-afspraken. Omdat het terugdringen van het risico op oneerlijk werk gezamenlijke actie vergt van onder andere werkgevers- en werknemersorganisaties, zijn afspraken omtrent (betere) naleving van arbeidsvoorwaarden van belang.

In dit onderzoek is nagegaan wat cao-partijen hebben afgesproken over het bevorderen van de naleving en of zich sinds 2014 hierin wijzigingen hebben voorgedaan¹. Destijds is hierover naar aanleiding van het Sociaal Akkoord 2013 een onderzoek uitgevoerd. Alle reguliere bedrijfstak-cao's in de sectoren markt en zorg (peildatum 1 juni 2017) zijn hiervoor onderzocht. Dit betreft 162 cao's, waaronder ruim 3,8 miljoen werknemers vallen. Waar mogelijk is aanvullende informatie verzameld uit fonds-cao's, principeakkoorden en nota's van wijzigingen.

Resultaten 2017

In de eerste plaats is nagegaan of de cao bepalingen bevat waarin de partijen zich verplichten om de cao in het algemeen na te komen en/of om naleving van de cao te bevorderen. Dit blijkt in meer dan de helft van de cao's het geval te zijn (55%). Vervolgens is nagegaan of de cao bepalingen bevat waarin expliciet wordt gesteld dat de cao (deels) ook moet worden nageleefd ten aanzien van bepaalde werknemers, zoals uitzendkrachten, buitenlandse werknemers of ten aanzien van zzp'ers. Tweederde van de cao's bevat een of meer van dergelijke bepalingen; deze hebben voornamelijk betrekking op uitzendkrachten (59%).

Er worden vier manieren onderscheiden waarop naleving van de cao kan worden bevorderd (voorlichting, klachten- en/of geschillenregeling en toezicht). De meeste cao's (88%) bevatten een of meer van deze nalevingsbevorderende afspraken: voorlichting/uitleg over de cao (48%), klachtenregeling (18%), geschillenregeling (77%) en toezicht (25%).

Regelingen voor klachten, geschillen en toezicht bieden de mogelijkheid om actie te ondernemen als er sprake lijkt te zijn van niet-naleving van de cao. Voor 83% van de cao's (134 cao's) geldt dat ze ten minste een van deze regelingen bevatten en er dus actie ondernomen kan worden bij niet-naleving.

In sectoren en bedrijfstakken waar veel niet-naleving van arbeidsvoorwaarden lijken voor te komen, is toezicht op naleving van de cao-afspraken extra van belang. Uit het onderzoek blijkt dat cao's uit risicosectoren naar verhouding vaker toezichtsbepalingen bevatten dan cao's uit niet-risicosectoren.

¹ Er zijn, naast de door cao-partijen gezamenlijk gemaakte nalevingsafspraken, ook nalevingsbevorderende activiteiten die door één van beide partijen zijn geïnitieerd, doorgaans de werknemerspartijen. Dergelijke activiteiten staan niet in cao's en vallen derhalve buiten het bereik van dit onderzoek.

Uitzondering hierop is de risicosector Metaal & Techniek. Hierover is bekend dat de vakbonden zelf een vorm van toezicht organiseren. Daarnaast blijkt dat de risicovolle bedrijfstakken binnen sectoren (al dan niet behorend tot de risicosectoren) allen toezichtsbepalingen bevatten. Ook de andere aspecten in cao's over naleving (voor groepen werknemers en nalevingsbevorderend), met uitzondering van de overige afspraken en klachtenregelingen, komen naar verhouding vaker voor in cao's uit risicosectoren.

Ontwikkelingen in de periode 2014-2017

Om een vergelijking te maken tussen de onderzoeksjaren 2014 en 2017 is er gekeken naar een panel van 132 cao's.

Verplichting tot naleving algemeen en t.a.v. bepaalde werknemers

Het aantal cao's met afspraken voor uitzendkrachten zijn in de benoemde periode gelijk gebleven en komen het vaakst voor (81 cao's). De categorieën naleving in het algemeen en specifieke afspraken voor zzp'ers zijn beide toegenomen met één cao. Het aantal cao's met afspraken voor buitenlandse werknemers is toegenomen van 25 naar 28 cao's.

Nalevingsbevorderende afspraken

In beide jaren komen afspraken over geschillen en voorlichting het vaakst voor. Het aantal cao's met afspraken over de voorlichting, geschillen en toezicht zijn toegenomen in de periode 2014-2017. De aspecten voorlichting en toezicht kennen beide een toename van resp. zes en vijf cao's. Klachtenregelingen komen in één cao minder voor.

Inhoudelijke wijzigingen afspraken

Om na te gaan of de aandacht voor naleving is toegenomen heeft er een inhoudelijke verdieping plaatsgevonden naar gewijzigde afspraken. De (voorgenomen) wijzigingen volgen uit de cao's zelf, de principeakkoorden en nota's van wijzigingen.

In 46% van de nu onderzochte cao's is er sprake van een of meer (voorgenomen) wijzigingen met betrekking tot het bevorderen van de naleving. De sectoren bouw en metaal bevatten naar verhouding de meeste wijzigingen. Voor zover de wijziging betrekking heeft op specifieke nalevingsbevorderende afspraken scoort voorlichting het hoogst (21x); wanneer het gaat om bepaalde situaties dan gaat dit het vaakst over uitzendkrachten (23x). In 12 cao's heeft de wijziging te maken met het oprichten of aanpassen van een nalevingsorgaan. In 26 cao's ten slotte wordt als motief voor de wijziging expliciet genoemd het tegengaan van oneigenlijke concurrentie/schijnconstructies en/of het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden in de sector.

Overige ontwikkeling: mogelijkheid tot verlengen van avv

Met het oog op de verbetering van de naleving en handhaving van cao's bestaat sinds 1 juli 2015 de mogelijkheid tot een eenmalige en tijdelijke verlenging van besluiten tot algemeen verbindend verklaring (avv) van bepalingen van cao's. Dit heeft tot doel om avv-loze periodes te voorkomen.

Door te avv'en kunnen cao-partijen namelijk toezicht houden en handhaven bij werkgevers die geen lid zijn van de werkgeversvereniging(en) die de cao heeft/hebben afgesloten. In de periode 1 juli 2015 t/m 22 februari 2018 zijn er tien aanvragen gedaan tot verlenging van een avv-besluit.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Om werknemers beter te beschermen en bonafide werkgevers beter te vrijwaren tegen oneerlijke concurrentie zijn op 1 juli 2015 en 1 januari 2016 delen van de Wet aanpak schijnconstructies (WAS) in werking getreden. Deze wet betreft maatregelen op het terrein van het loon, onkostenvergoedingen, de ketenaansprakelijkheid, de cao, de openbaarmaking van inspectiegegevens en gegevensuitwisseling.² In het rapport 'Staat van eerlijk werk' van de Inspectie SZW wordt het beeld dat een steeds grotere groep Nederlanders wordt bedreigd door het risico op onderbetaling, te lange werkdagen of uitbuiting, bevestigd. Het uitgangspunt dat werk in Nederland naar Nederlandse maatstaven wordt betaald staat onder druk.³ Omdat het terugdringen van het risico op oneerlijk werk een gezamenlijke actie vergt van onder andere werkgevers- en werknemersorganisaties, zijn afspraken omtrent (betere) naleving en handhaving van arbeidsvoorwaarden van belang.

In dit onderzoek is nagegaan wat er in cao's is afgesproken over het bevorderen van de naleving. Ook is gekeken naar of de aandacht in cao's voor handhaving van cao-afspraken ten op zichte van 2014 is veranderd. Destijds is er naar aanleiding van het Sociaal Akkoord in 2013 reeds een onderzoek naar de naleving en handhaving in cao-afspraken uitgevoerd.⁴

1.2 Achtergrond

Niet-naleving

Niet-naleving van de cao betekent dat werknemers niet krijgen waar zij recht op hebben, dat er oneerlijke concurrentie op het vlak van arbeidsvoorwaarden ontstaat met alle gevolgen van dien voor de bonafide werkgevers in de sector, dat sociale fondsen en pensioenfondsen mogelijk te weinig premies ontvangen en dat de sector in een kwaad daglicht komt te staan ingeval de niet-naleving publiek belicht wordt. Niet-naleving kan het gevolg zijn van bewust malafide handelen van een werkgever, maar ook bijvoorbeeld van onbekendheid met de cao, onduidelijk geformuleerde cao-afspraken of een gebrekkig draagvlak⁵.

Toezicht op naleving

De totstandkoming en de inhoud van cao's is in beginsel de verantwoordelijkheid van werkgevers, werknemers en hun organisaties. In het verlengde daarvan valt ook het toezicht op de naleving van cao's onder de eigen verantwoordelijkheid van cao-partijen. Dit is ook het geval bij algemeen verbindend verklaarde cao-bepalingen. Bevoegdheden omtrent de handhaving volgen uit de Wet cao en de Wet avv (zie de paragraaf over het wettelijk kader). Naleving van een cao kan door cao-partijen via de civiele rechter

² Eerste Monitor Wet Aanpak Schijnconstructies, juni 2017.

³ Staat van eerlijk werk, Inspectie SZW, juni 2017.

⁴ Naleving en Handhaving cao-afspraken, 2015.

⁵ Stichting van de Arbeid, Advies naleving en handhaving van de cao, juni 2014.

worden afgedwongen⁶.

Wettelijke mogelijkheden

In de Wet cao staan mogelijkheden voor cao-partijen en benadeelde werknemers om actie te ondernemen in het geval werkgevers (al dan niet verbindend verklaarde) bepalingen van een cao niet naleven. Zo kunnen vakbonden die een cao hebben afgesloten naleving vorderen van een werkgever die aan de desbetreffende cao gebonden is en afspraken daarvan overtreedt. Ook kan een vakbond een schadevergoeding eisen, zowel voor eigen schade als die van leden. Daarnaast kunnen vakbonden en werkgeversorganisaties, nadat een cao op hun verzoek algemeen verbindend is verklaard, de minister van SZW onder bepaalde voorwaarden om ondersteuning bij een onderzoek naar niet-naleving vragen.

Afspraken cao-partijen

Naast hetgeen wettelijk is geregeld, kunnen cao-partijen zelf afspraken maken om het afdwingen van naleving van de cao te vergemakkelijken. Dit kan zowel in de vorm van nalevingsregelingen als door een geschillenregeling.

Nalevingsregelingen (of nalevingsbepalingen) kunnen heel beknopt zijn of juist betrekking hebben op een veelheid van aspecten. Voorbeeld van een eenvoudige regeling is die waarbij in de cao een orgaan wordt aangewezen dat de juiste naleving dient te bevorderen door het geven van objectieve voorlichting over de inhoud van de cao. Voorbeeld van een verdergaande nalevingsregeling is die waarbij cao-partijen een orgaan aanwijzen dat bevoegd is om namens hen de naleving van de cao te bevorderen en waarbij tevens nader in de cao of een bijlage daarbij is uitgewerkt hoe dat dan in zijn werk gaat.

Geschillenregelingen bieden de mogelijkheid om een geschil tussen een werkgever en een werknemer over de toepassing van een of meer onderdelen van een cao voor advies voor te leggen aan een daartoe door de cao-partijen ingestelde of aangewezen instantie (een geschillencommissie).

De nalevings- en/of geschillenregelingen in de cao kunnen (indien zij niet in strijd zijn met de wet) algemeen verbindend worden verklaard. De door cao-partijen opgestelde regels over controle, onderzoek en schadevergoeding gelden dan voor de gehele sector. Aangezien een cao voor maximaal twee jaar algemeen verbindend kan worden verklaard en een fonds-cao voor maximaal vijf jaar, kan er in verband met de continuïteit van het toezicht voor worden gekozen om de bevoegdheden vast te leggen in de fonds-cao⁷.

Initiatieven buiten cao om

Voor zowel reguliere als fonds-cao's geldt dat er alleen afspraken in staan die de betrokken sociale partners samen hebben gemaakt. Ook worden hierin alleen de zogenaamde paritaire organen vermeld, dat wil zeggen geschillencommissies of nalevingsorganen waarin vertegenwoordigers van beide partijen vertegenwoordigd zijn. Het kan echter ook voorkomen dat een

⁶ Brief van Minister van SZW aan Tweede Kamer; Handhaving van cao's; 7 dec. 2009.

⁷ Hoe kun je in de cao en via algemeen verbindend verklaring daarvan de naleving van een cao bevorderen? Een praktische handreiking voor cao-partijen. Ministerie van SZW.

van beide partijen, doorgaans de werknemersorganisatie, zelf iets regelt met betrekking tot naleving. Een voorbeeld hiervan is de sector Metaal en Techniek. De sector kent wel een paritaire commissie die uitleg geeft over de interpretatie van cao-artikelen, maar geen door sociale partners gezamenlijk vormgegeven controle op de naleving van cao-afspraken. De vakbonden organiseren deels zelf het toezicht op de naleving, op basis van individuele meldingen. Dergelijke initiatieven staan niet in cao's en vallen daardoor buiten het bereik van dit onderzoek.

Zelfregulering

Controle op naleving van de cao door de sociale partners is een vorm van zelfregulering binnen de sector. In de uitzendbranche is al zo'n 20 jaar sprake van zelfregulering. Met de komst van de Wet Allocatie Arbeidskrachten door Intermediairs (Waadi) in 1998 konden bedrijven die met uitzendkrachten of ander ingeleend personeel werkten verantwoordelijk worden gesteld voor de afdracht van loonheffingen en btw. Inlenen werd een risico en uit angst dat de uitzendbranche hiervan de dupe zou worden, is deze overgegaan tot zelfregulering (certificering van goedgekeurde uitzendbureaus).⁸ In 2004 is de Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (SNCU) opgericht. Als voorlichter, toezichthouder en handhaver stimuleert de SNCU dat de cao-regels in de uitzendbranche worden nageleefd.

In de sector bouw heeft de vakbond FNV Bouw het initiatief genomen ten aanzien van naleving van de cao's. In de eerste helft van 2013 heeft de bond een digitaal Meldpunt Naleving Cao in de lucht gehouden omdat zij veel signalen kreeg over het afstaan van arbeidsvoorwaarden onder dwang. Conform de afspraken in het Sociaal Akkoord 2013 over handhaving is FNV Bouw zich vervolgens gaan inzetten voor een Bureau Handhaving cao. Werknemers- en werkgeversorganisaties in de bouw werken samen vanuit een gezamenlijk secretariaat, het Technisch Bureau voor de Bouwnijverheid. Onderdeel daarvan is tegenwoordig het Bureau naleving & werkingssfeer. Daarnaast heeft de vakbond in 2014 een groep medewerkers vrijgemaakt die zich specifiek richten op het onderzoeken en bestrijden van overtredingen van de cao's die de bond met werkgevers afsluit. Team Handhaving en Naleving FNV genaamd.⁹

De laatste jaren is er een tendens te bespeuren dat sociale partners gezamenlijk de verantwoordelijkheid nemen om te zorgen dat gemaakte afspraken in de sector ook in de bedrijven worden nageleefd, zo constateerde Aarts 2012. Het voorkomen van concurrentie op arbeidsvoorwaarden, een van de doelen van sectorcao's, is volgens hem vooral van belang in branches met een facilitaire achtergrond, vanwege het op prijs selecteren van aanbestedingen door opdrachtgevers. Sectoren die in 2012 al cao-afspraken over controle op naleving hadden waren o.a. vleessector, taxivervoer, tentoonstellingsbedrijven, uitzendkrachten, besloten busvervoer, schoonmaak- en glazenwassersbedrijven, beroepsgoederenvervoer, textielverzorging en particuliere beveiliging¹⁰.

⁸ Naleving van de bouw-cao. SNA wil uitbreiding norm om 'cao-uitzendmisstanden' te kunnen aanpakken. Gazet 2012, nr. 6.

⁹ Hoe de eigen 'cao-politie' de FNV nieuw vuur moet geven, NRC, 29/05/2017.

¹⁰ Naleven (nog) geen vanzelfsprekendheid. Hobbels in de cao's. Jan Aarts. VM, april 2012, nr. 15.

Betrokkenheid sociale partners bij toezicht op naleving

Bovenstaande sectoren overlappen deels met de zeven waarvoor in 2013 door A-advies is onderzocht hoe het toezicht op de naleving van cao-afspraken is georganiseerd. Het betreft de sectoren: uitzendbranche, taxibranche, bouwnijverheid, particuliere beveiliging, beroepsgoederenvervoer, metaal & techniek en schoonmaak- & glazenwassersbranche.

A-advies onderscheidt een aantal variabelen op grond waarvan de basisstructuur voor de vormgeving van het toezicht op de naleving van cao-afspraken kan worden beschreven. Gezien de focus van onderhavig onderzoek, de veronderstelde toegenomen aandacht van sociale partners voor handhaving van de cao, wordt hier ingezoomd op de eerste variabele: de betrokkenheid van sociale partners bij de organisatievorm. Op welke wijze en in welke mate geven sociale partners het toezicht op de naleving gezamenlijk vorm en inhoud? Is er sprake van een paritair orgaan, dat wil zeggen een orgaan waarin (vertegenwoordigers van) werkgevers en werknemers samenwerken? In de door A-advies onderzochte sectoren was zowel sprake van paritaire controleorganen (ondergebracht in een stichting of bij het sociaal fonds) als van door sociale partners individueel georganiseerd toezicht (al dan niet met behulp van daarvoor ontwikkelde instrumenten)¹¹.

Risicosectoren

In sectoren waar veel misstanden met arbeidsvoorwaarden voorkomen, lijkt toezicht op de naleving van cao-afspraken extra van belang. In sectoren met veel laaggeschoolde arbeid, zoals de bouw, metaal, transport, distributie, voedingsindustrie en agrarische sector/landbouw, is het risico op cao-ontduiking groot. Andere sectorkenmerken die het risico op cao-overtreding vergroten zijn bijvoorbeeld de aanwezigheid van veel kleine bedrijven, tijdelijk werk, grote prijsconcurrentie, naar verhouding hoge arbeidskosten, lage toetredingsdrempel tot de markt en veel onderaanneming. Verder kunnen een rol spelen onbekendheid met de (soms ingewikkelde) cao-regelingen, toenemende (internationale) concurrentie, malafide ondernemingen, werknemers die in grote mate afhankelijk zijn van de werkgever en het ontbreken van een sterke vakbondslinje in de sector¹².

Uitzendbureaus blijken vaak het minimumloon te betalen terwijl in de cao is vastgelegd dat uitzendkrachten het cao-loon van de inlener moeten krijgen. Daarbij horen vaak ook toeslagen voor overwerk, ploegendiensten en reiskosten. Dit beeld wordt bevestigd door de Inspectie SZW die in 2016 voor 1,3 miljoen euro aan boetes uitdeelde aan uitzendbureaus wegens het niet voldoen aan de vereisten uit de WML, waarbij er 500 bureaus werden gecontroleerd.¹³ Door de cao niet te volgen kunnen werkgevers tot 30 procent 'besparen'. Buitenlandse werknemers zijn vaak niet op de hoogte van de arbeidsvoorwaarden. Ook is het minimumloon voor werkenden uit de nieuwere EU-landen aanzienlijk hoger dan ze gewend zijn¹⁴.

¹¹ Toezicht op de naleving van cao-afspraken. A-advies, augustus 2013.

¹² Toezicht op de naleving van cao-afspraken. A-advies, augustus 2013.

¹³ www.inspectieszw.nl/actueel/nieuws/2017/07/12/uitzendbureaus-en-inleners-voor-ruim-13-miljoen-euro-beboet

¹⁴ Onderbetaling in de polder. Nanda Troost, Volkskrant, 17/05/2014.

Naast de hierboven al genoemde sectoren behoren volgens de Inspectie SZW ook de handel, horeca en schoonmaak tot de risicosectoren¹⁵.

1.3 Wettelijk kader

Cao-partijen zijn zelf verantwoordelijk voor de naleving van cao-afspraken en het toezicht hierop. Bevoegdheden hiertoe volgen uit de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst (Wet cao; artikel 15 t/m 17).

Wet cao

- *Art. 15: Eene vereeniging, welke eene collectieve arbeidsovereenkomst heeft aangegaan, kan, indien eene der andere partijen bij die overeenkomst of een der leden van dezen handelt in strijd met eene harer of zijner verplichtingen, vergoeding vorderen niet alleen voor de schade, welke zij zelve dientengevolge lijdt, doch ook voor die, welke hare leden lijden.*
- *Art. 16: Voor zover de schade in ander nadeel dan vermogensschade bestaat, zal als vergoeding een naar billijkheid te bepalen bedrag verschuldigd zijn.*
- *Art. 17: Bij de collectieve arbeidsovereenkomst kan met betrekking tot de schadevergoeding eene voorziening worden getroffen, welke afwijkt van het bepaalde bij de twee voorgaande artikelen.*

Door deze bevoegdheden algemeen verbindend te laten verklaren (te avv'en) kunnen cao-partijen ook toezicht houden en handhaven bij werkgevers die geen lid zijn van de werkgeversvereniging(en) die de cao heeft/hebben afgesloten. Dit is vastgelegd in de Wet op het algemeen verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten (Wet avv; art. 3).

Wet avv, art. 3

- *Lid 1: Elk beding tusschen den werkgever en den werknemer, strijdig met verbindend verklaarde bepalingen, is nietig; in plaats van zoodanig beding gelden de verbindend verklaarde bepalingen.*
- *Lid 2: De nietigheid kan steeds worden ingeroepen door verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid van werkgevers of werknemers, waarvan leden partij zijn bij eene arbeidsovereenkomst, waarop de verbindend verklaarde bepalingen van toepassing zijn.*
- *Lid 3: Bij gebreke van bepalingen in eene arbeidsovereenkomst omtrent aangelegenheden, geregeld in verbindend verklaarde bepalingen, gelden die verbindend verklaarde bepalingen.*
- *Lid 4: De in het tweede lid bedoelde vereenigingen kunnen van werkgevers of werknemers, die in strijd handelen met verbindend verklaarde bepalingen, vergoeding vorderen van de schade, die zij of hare leden daardoor lijden. Voor zover de schade in ander nadeel dan vermogensschade bestaat, zal als vergoeding een naar billijkheid te bepalen bedrag verschuldigd zijn.*

¹⁵ Jaarverslag Inspectie SZW, 2016.

Op grond van artikel 10 van de Wet op het algemeen verbindend en onverbindend verklaren van collectieve arbeidsovereenkomsten (avv) kunnen sociale partners de Inspectie SZW vragen een onderzoek in te stellen wanneer zij een gegronde vermoeden hebben dat één of meer cao-bepalingen niet zijn nageleefd. Op grond van artikel 8 van de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi) kunnen sociale partners een melding doen over het niet naleven van de loonverhoudingsnorm waardoor bijvoorbeeld een verkeerde cao wordt toegepast. De verzoeken op grond van de Waadi nemen toe. De Inspectie SZW heeft in 2016 36 rapporten opgesteld met bevindingen rond het niet naleven van cao-bepalingen. Het ging om onderzoeken in onder meer de scheepsbouw, transport- en beveiligingsbedrijven en de uitzendsector.¹⁶ Dit is inderdaad meer dan in 2014; toen zijn er 27 cao-nalevingsonderzoeken gestart.¹⁷

Tot slot zijn alle delen van de Wet aanpak schijnconstructies in werking getreden. De wet betreft maatregelen op het terrein van het loon, onkostenvergoedingen, de ketenaansprakelijkheid, de cao, de openbaarmaking van inspectiegegevens en gegevensuitwisseling. Met het oog op de verbetering van de naleving en handhaving van cao's bestaat daarbij sinds 1 juli 2015 de mogelijkheid tot een eenmalige en tijdelijke verlenging van besluiten tot algemeen verbindend verklaring (avv) van bepalingen van cao's. Dit heeft tot doel om avv-loze periodes te voorkomen.

1.4 Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op de vraagstelling en de opzet van het onderzoek. De resultaten van het onderzoek worden weergegeven in hoofdstuk 3.

De bijlagen bevatten een lijst van onderzochte cao's en aanvullende tabellen bij hoofdstuk 3.

¹⁶ Jaarverslag Inspectie SZW, 2016.

¹⁷ Jaarverslag Inspectie SZW, 2014.

2 Vraagstelling en opzet

2.1 Vraagstelling

Dit onderzoek is een actualisatie van het onderzoek uit 2015¹⁸ en behelst de hoofdvraag:

In hoeverre is de toegenomen aandacht voor naleving en handhaving van cao-afspraken terug te vinden in afgesloten cao's en principeakkoorden?

Deelvragen:

- Wordt in de cao expliciet melding gemaakt van de verplichting tot naleving?
- Is er sprake van het bevorderen van de naleving en zo ja, op welke wijze?
- Hebben de partijen een paritair nalevings-orgaan opgericht?
- Verschillen de afspraken over naleving met die van 2014? (panel)
- In welk mate is er gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot verlenging van besluiten tot avv van bepalingen?

2.2 Afbakening en aanpak

Reguliere bedrijfstakcao's

Er zijn twee soorten cao's: bedrijfstak- en ondernemings-cao's. Dit onderzoek betreft alleen bedrijfstak-cao's. Bij ondernemings-cao's is sprake van één werkgever (plus vakbonden/werknemers), bij bedrijfstak-cao's van vele, al dan niet gebonden, werkgevers. Het risico van concurrentie op arbeidsvoorwaarden in een sector speelt alleen als er sprake is van meerdere werkgevers. Dit onderzoek betreft de reguliere bedrijfstak-cao's en de fondscáo's.

Markt en zorg

Een bedrijfstak is een verzamelnaam voor organisaties/bedrijven binnen één bepaalde branche, bijvoorbeeld de bedrijfstak particuliere beveiliging. Bedrijfstakken vallen op hun beurt weer onder een bepaalde economische sector, in dit geval de sector zakelijke dienstverlening.

Economische sectoren kunnen op verschillende manieren worden gedefinieerd. Drie hoofdsectoren zijn markt, overheid en zorg. De sector overheid (openbaar bestuur en onderwijs) wordt hier gezien de aparte status van de overheidsakkoorden buiten beschouwing gelaten. De sector zorg vormt één categorie. De sector markt wordt als volgt onderverdeeld: landbouw, industrie, bouw, handel, horeca, vervoer, communicatie, zakelijke dienstverlening en overige dienstverlening. Binnen de sector markt wordt bij bepaalde analyses een aparte indeling naar risicosectoren gehanteerd.

¹⁸ Naleving en Handhaving cao-afspraken, 2015.

Aanpak

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag is van alle reguliere bedrijfstak-cao's in de sectoren markt en zorg de meest recente versie (peildatum 1 juni 2017) onderzocht. Met behulp van een vragenlijst zijn de onderwerpen die relevant zijn in het kader van de deelvragen in kaart gebracht. Om eventuele ontwikkelingen in de afspraken waar te nemen is, waar mogelijk, ook gekeken naar het bijbehorende principeakkoord en de nota van wijziging.

2.3 Onderzoeksopzet

Methode

In 2017 zijn er 162 reguliere bedrijfstak-cao's in de sectoren markt en zorg van kracht¹⁹. Voor bedrijfstak-cao's kan een onderscheid worden gemaakt tussen werknemers die direct onder de werking van een cao vallen en werknemers die via het algemeen verbindend verklaren onder de werking van een cao vallen. Uit onderstaande tabel blijkt dat ruim 3,1 mln. werknemers rechtstreeks onder de werking van een bedrijfstak-cao valt en circa 0,7 mln. werknemers worden door het algemeen verbindend verklaren van deze cao's gebonden.

Ten behoeve van de vergelijking met het onderzoek uit 2015 is een panel van 132 cao's gevormd. De uitvoering van het cao-onderzoek heeft plaatsgevonden door middel van deskresearch.

Tabel 2.1 Aantal cao's en aantal werknemers onder cao en avv en totaal voor de reguliere bedrijfstak-cao's markt en zorg, uitgesplitst naar sector

Economische sector	aantal	werknemers		totaal
	cao's	cao	avv	
Landbouw	7	71.267	30.800	102.067
Industrie	41	541.512	106.692	648.204
Bouwnijverheid	11	209.758	67.629	277.387
Handel	33	658.060	147.017	805.077
Horeca	4	38.717	7.300	46.017
Vervoer	10	168.407	49.302	217.709
Communicatie	3	24.927	4.600	29.527
Zakelijke dienstverlening	22	375.191	122.796	497.987
Overige dienstverlening	20	82.928	8.689	91.617
Zorg	11	953.254	123.800	1.077.054
Totaal	162	3.124.021	668.625	3.792.646

¹⁹ Deze selectie cao's is afkomstig uit het onderzoek *Cao's in Nederland* met peildatum 01-01-2017. Cao's die langer dan een jaar geleden geëxpireerd (exp. datum voor 01-01-2016) en niet meer vernieuwd zijn ten op zichte van het onderzoek in 2014, zijn niet meegenomen. Peildatum voor onderhavig onderzoek is 01-06-2017.

3 Afspraken over naleving in cao's

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag: in hoeverre is de toegenomen aandacht van sociale partners voor naleving en handhaving van cao-afspraken terug te vinden in recent afgesloten principe akkoorden en cao's? Hiertoe wordt eerst nagegaan of in de cao expliciet melding wordt gemaakt van de verplichting tot naleving (3.1). Vervolgens of er sprake is van nalevingsbevorderende afspraken (3.2). Speciale aandacht is er voor toezichtsafspraken in de zogenaamde risico-sectoren (3.3). Tot slot wordt nagegaan of er sprake is van (voorgenomen) wijzigingen in de nalevingsbepalingen (3.4). De tekst bevat diverse cao-bepalingen ter illustratie. Aanvullende tabellen zijn opgenomen in bijlage II.

3.1 Verplichting van partijen tot naleving

In cao's zijn afspraken tussen sociale partners vastgelegd. In een deel van de cao's wordt expliciet vermeld dat de partijen de verplichting hebben tot naleving van de afspraken, in het algemeen of ten aanzien van bepaalde werknemers. Tabel 3.1 geeft een overzicht van het aantal cao's waarin dit het geval is. De resultaten worden hieronder besproken. In tabel 3.1a in bijlage II zijn deze resultaten opgesplitst naar economische sector.

Tabel 3.1 Verplichting tot naleving algemeen en t.a.v. bepaalde werknemers (aantal en % cao's, % werknemers)¹.

Verplichting tot naleving	Aantal cao's	% cao's	% werknemers
Algemeen	89	55	42
Uitzendkrachten	96	59	67
Buitenlandse arbeiders	31	19	29
Zzp'ers	14	9	9
Overig	23	14	20
Geen afspraken	30	19	22
Totaal	162	100	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten.

Naleving algemeen

In de eerste plaats is nagegaan of de cao algemene bepalingen bevat waarin de partijen zich verplichten om de cao na te komen en/of om naleving van de cao door hun leden te bevorderen. Dit blijkt in meer dan de helft van de cao's (55%) het geval te zijn. Sectoren waarin naar verhouding vaak dergelijke bepalingen staan zijn de vervoer (80%), horeca (75%) en bouw (73%). In cao's in de sector zorg komen dergelijke bepalingen naar verhouding weinig voor (18%).

Ter illustratie een voorbeeld uit de sector vervoer:

Verplichting werkgeversorganisatie

Op KNV Taxi rust de verplichting om zoveel mogelijk te bevorderen dat haar leden de CAO-bepalingen naleven. (..)

(Cao Taxivervoer)

Naleving m.b.t. bepaalde werknemers

Vervolgens is nagegaan of de cao nalevingsbepalingen bevat met betrekking tot bepaalde werknemers, te weten uitzendkrachten, buitenlandse arbeiders, zzp'ers en overige categorieën. Met nalevingsbepaling wordt hier bedoeld dat expliciet is vermeld dat de cao ook voor deze werknemers moet worden toegepast. Tweederde van de cao's (67%) bevat een of meer van dergelijke bepalingen.

De meest voorkomende bepaling heeft betrekking op naleving van de cao in geval van uitzendkrachten (59%). Dergelijke bepalingen komen relatief vaak voor in cao's van de sectoren communicatie (100%) en de bouw (91%). Nalevingsbepalingen ten aanzien van uitzendkrachten komen naar verhouding weinig voor in de sectoren overige dienstverlening (30%) en zorg (27%). Een voorbeeld uit de sector communicatie:

Artikel 13

Uitzendkrachten en payroll-medewerkers ontvangen in gelijke omstandigheden hetzelfde bruto salaris (inclusief vakantiegeld en eindejaarsuitkering) als werknemers waarop deze CAO van toepassing is.

(Cao Omroepers)

Bepalingen met betrekking tot de naleving van de cao in geval van buitenlandse arbeiders komen in 19% van de cao's voor. De sectoren bouw (55%) en landbouw (43%) bevatten naar verhouding het vaakst dergelijke bepalingen. Een voorbeeld uit de sector bouw:

Artikel 4 Buitenlandse werknemers

1. In overeenstemming met het bepaalde in artikel 3 en met de Wet Arbeidsvoorwaarden Grensoverschrijdende Arbeid zijn verbindend verklaarde bepalingen van deze cao ten aanzien van:

- maximale werktijden en minimale rusttijden;*
- minimum aantal vakantiedagen, gedurende welke de verplichting van de werkgever om loon te betalen bestaat;*
- minimumlonen, daaronder begrepen vergoeding voor overwerk en daaronder niet begrepen aanvullende bedrijfspensioenregelingen;*
- voorwaarden voor het ter beschikking stellen van werknemers, in het bijzonder voor uitzendbedrijven;*
- gezondheid, veiligheid en hygiëne op het werk;*
- beschermende maatregelen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van zwangere of pas bevallen vrouwen, kinderen en jongeren;*
- gelijke behandeling van mannen en vrouwen alsmede andere bepalingen inzake niet-discriminatie; van toepassing op ter beschikking gestelde werknemers, die in het kader van een transnationale dienstverrichting tijdelijk in Nederland werkzaamheden verrichten en waarvan de arbeidsovereenkomst wordt beheerst door ander recht dan het Nederlandse recht.*

2. De toepassing van dit artikel wijkt als het recht van de lidstaat dat de arbeidsovereenkomst beheerst een gelijkwaardige of betere bescherming biedt aan de werknemer met betrekking tot genoemde

cao-bepalingen en de additionele gelding van dit artikel de gelijke concurrentiepositie van buitenlandse ondernemingen zou verstoren.

3. Werknemers die tijdelijk in Nederland werken van wie de arbeidsovereenkomst wordt beheerst door een ander recht dan uit een van de lidstaten van de EU en de EER, vallen integraal onder deze cao.

4. In bijlage 3 bij deze cao worden de van toepassing zijnde bepalingen weergegeven.

(Cao Afbouw)

Een enkele keer is in de cao opgenomen dat de werkgever zorgt voor huisvesting van buitenlandse werknemers. Bepalingen over (buitenlandse) uitzendkrachten bevatten dikwijls de verplichting om gebruik te maken van gecertificeerde uitzendbureaus, dat wil zeggen bureaus met het SNA-keurmerk. Hieronder uit de sector communicatie een voorbeeld:

Artikel 13 lid 2. Uitzendkrachten

Voor het verrichten van werkzaamheden van tijdelijke aard, ontstaan door onvoorziene omstandigheden, kan de werkgever in beginsel gebruik maken van uitzendbureaus. De uitzendbureaus dienen bonafide te zijn. Van een bonafide uitzendbureau is sprake als deze is gecertificeerd op basis van het SNA-keurmerk. Kijk hiervoor op www.normeringarbeid.nl.

(Cao Bioscoopbedrijven)

Daarnaast worden bij de afspraken voor uitzendkrachten zogenaamde vergewisbepalingen gebruikt. Zo een afspraak betekent dat de inlener zich ervan 'moet vergewissen' (controleren) dat de uitzendkrachten op de juiste manier worden beloond. In die cao's wordt dan meestal ook benoemd waar de uitzendkrachten recht op hebben. In 34 van de 96 cao's met afspraken over uitzendkrachten komt dit expliciet voor. De sectoren bouw (46%) en industrie (32%) bevatten naar verhouding het vaakst dergelijke bepalingen. Een voorbeeld hiervan:

(..) De werkgever dient zich ervan te vergewissen dat de uitzendwerkgever op de ingeleende uitzendkracht de in deze Cao vermelde salarissen en vergoedingen na een inleenperiode van drie maanden toepast.

(Cao Apotheken)

9% van de cao's bevat een bepaling met betrekking tot de naleving van de cao in het geval van zzp'ers en/of onderaannemers. Dit komt met name voor in de sectoren bouw en vervoer (resp. 36% en 24%). Een voorbeeld:

Artikel 4 Onderaannemers

De onderaannemer moet alle bepalingen in de CAO in het Schoonmaken en Glazenwassersbedrijf naleven, behalve als er een andere CAO van toepassing is. De aannemer controleert de naleving hiervan. De onderaannemer zal hiertoe de gevraagde gegevens overleggen aan de aannemer.

(Cao Schoonmaakbedrijven)

Tot slot bevat 14% van de cao's nalevingsbepalingen ten aanzien van andere categorieën werknemers, voornamelijk oproepkrachten. Een voorbeeld uit de sector overige dienstverlening:

Artikel 3.3 Afroepovereenkomst

Een afroepovereenkomst is een arbeidsovereenkomst waarbij de werkgever de werknemer moet vragen om te komen werken op het moment dat hij werk voor de werknemer heeft. En waarbij de werknemer moet komen werken als de werkgever de werknemer nodig heeft voor werkzaamheden waarvoor de afroepovereenkomst is aangegaan. Een werkgever gebruikt deze contractvorm zo min mogelijk. Bij een afroepovereenkomst gelden de volgende afspraken:

a. Als de werknemer is komen werken, ontvangt hij salaris volgens artikel 7.1 van deze cao.

(Cao Jeugdzorg)

3.2 Bevorderen van de naleving

Er worden vier manieren onderscheiden waarop naleving van de cao kan worden bevorderd: voorlichting/uitleg; klachtenregeling; geschillenregeling; toezicht. Van de onderzochte cao's bevat 12% (19 cao's) geen enkele van deze nalevingsbevorderende afspraken, in 33% is sprake van één afspraak, in 35% van twee, in 17% van drie en in 3% komen alle vier soorten afspraken voor.

Van elke nalevingsbevorderende afspraak is nagegaan of deze in de cao ter sprake komt, en zo ja, of er een apart orgaan mee is belast en of uit de cao blijkt dat er sprake is van registratie van de vragen en meldingen²⁰. Tabel 3.2 geeft een overzicht van het aantal cao's waarin dergelijke afspraken voorkomen. De resultaten worden hieronder besproken. In tabel 3.2a in de bijlage II zijn deze resultaten opgesplitst naar economische sector.

Tabel 3.2 Nalevingsbevorderende afspraken (aantal en % cao's, % werknemers)¹.

Afspraak	Aantal cao's	% cao's	% werknemers
Voorlichting	77	48	59
Klachten	29	18	22
Geschillen	125	77	75
Toezicht	40	25	28
Geen afspraken	19	12	3
Totaal	162	100	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere afspraken kan bevatten.

Naast hetgeen in de reguliere cao's staat blijken 21 Sociale Fondsen van bedrijfstakken o.a. als doel te hebben: "het geven van voorlichting over de cao en andere activiteiten ter bevordering van de naleving van deze cao".

²⁰ Er kan sprake zijn van registratie van meldingen e.d. terwijl dit niet uit de cao blijkt, zoals bijvoorbeeld in de uitzendbranche door de SNCU.

3.2.1 Voorlichting

In bijna de helft van de cao's (48%) is sprake van voorlichting over de inhoud van de cao. Het gaat hier om het geven van uitleg over de interpretatie en advies over de toepasbaarheid en uitvoerbaarheid van caobepalingen. De sector communicatie en horeca scoren hier het hoogst (resp. 100% en 75%). Als er sprake is van voorlichting, dan is er in de meeste gevallen (70x) ook sprake van een orgaan dat hiermee is belast. Als er geen orgaan is berust het geven van uitleg bij de betrokken sociale partners: "De uitleg van deze cao ligt bij partijen." In geen enkel geval blijkt uit de cao dat er sprake is van registratie van de gestelde vragen en/of gegeven uitleg. Een voorbeeld uit de sector horeca:

Bevordering naleving Cao Dagrecreatie

Het Overleg Sociale Partners Dagrecreatie bevordert de naleving van de cao door het faciliteren van organisaties die voorlichting verstrekken van neutrale en feitelijke informatie aan alle werkgevers en werknemers in de bedrijfstak op het totale gebied van arbeidsvoorwaarden en de daarmee verband houdende sociale verzekeringen, pensioenrechten en dergelijke.

(Cao Dagrecreatie)

3.2.2 Klachten

Klachten hebben betrekking op een meningsverschil tussen een individuele werknemer en werkgever en worden binnen de organisatie afgehandeld. In 18% van de cao's is iets geregeld voor werknemers die klachten hebben over de naleving van de cao door de werkgever²¹. Van de 29 cao's met een klachtenregeling, is er in meer dan de helft van de gevallen (17x) ook sprake van een orgaan of meldpunt. Een voorbeeld uit de sector zakelijke dienstverlening:

Artikel 45 Indiening klacht bij de geschillencommissie

1. Bij verschil van opvatting over de juiste toepassing of uitleg van deze cao door één der contracterende partijen of haar leden, geeft de klagende partij daarvan schriftelijke kennis aan de wederpartij, tegen wie de klacht gericht is.

2. Indien na verloop van twee maanden na ontvangst van de schriftelijke klacht als bedoeld in het eerste lid geen overeenstemming tussen partijen is verkregen, heeft de partij, die de klacht aanhangig heeft gemaakt, binnen een maand nadien het recht een klacht in te dienen bij de geschillencommissie.

3. De geschillencommissie geeft haar oordeel over de juiste toepassing of uitleg van cao-bepalingen doch geeft geen beoordeling naar de feiten en omstandigheden van de klacht.

4. Het reglement van de Geschillencommissie ligt ter inzage ten kantore van de contracterende partijen en kan opgevraagd worden.

(Cao NBBU Uitzendkrachten)

²¹ Andere klachtenregelingen, zoals i.v.m. ongewenste intimiteiten of functie-indeling en -waardering, zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Als er geen orgaan is, bestaat de klachtenregeling uit de procedure die moet worden gevolgd als er een klacht is. Als een klacht niet wordt opgelost kan het een geschil worden. Cao's met klachtenregelingen (met of zonder orgaan) hebben dan ook bijna altijd tevens een geschillenregeling (zie 3.2.3). Hieronder een voorbeeld van een klachtenregeling zonder orgaan, uit de sector zakelijke dienstverlening.

Reglement Permanente Commissie (bijlage 5)

De Commissie neemt alleen geschillen in behandeling waarvoor een interne (klachten)procedure geen uitkomst heeft geboden. Als een interne procedure ontbreekt, moet duidelijk uit het verzoek dat wordt ingediend blijken op welke manier partijen al in onderling overleg hebben gestreefd naar het vinden van een oplossing.

(Cao Zorgverzekeraars)

Registratie van klachten komt twee keer voor. Het gaat daarbij om het opnemen van klachten in een register.

3.2.3 Geschillen

Geschillen zijn conflicten tussen bij de cao betrokken partijen die buiten de organisatie worden behandeld. Driekwart van de cao's heeft een geschillenregeling. Van deze 125 cao's met geschillenregeling heeft de meerderheid ook een geschillenorgaan (113x): een paritaire commissie waarin zowel vertegenwoordigers van werkgevers- als van werknemersorganisaties zitten. Geschillenregelingen zonder geschillencommissie houden in dat betrokkenen (sociale partners) ernaar moeten streven het geschil samen op te lossen en als dit niet lukt kan de gang naar de rechter worden gemaakt. Een voorbeeld uit de sector overige dienstverlening:

Artikel 3, lid 4. Geschillencommissie

a. Werkgever en/of werknemer kunnen de geschillencommissie om advies vragen bij een geschil inzake arbeidsvoorwaarden dan wel het terecht of onterecht toepassen van deze CAO.

b. Het reglement van de geschillencommissie wordt opvraagbaar bij het secretariaat van de commissie en bij cao-partijen (zie bijlage VI Protocolafspraken).

(Cao Dagattractiebedrijf)

In zeven cao's is sprake van registratie van geschillen: uitspraken met een wijdere strekking worden naar partijen gestuurd en/of komen (geanonimiseerd) op een website, in een register of in een jaarlijks overzicht.

3.2.4 Toezicht

In 25% van de cao's, dat wil zeggen 40 van de 162 cao's, is sprake van toezicht op de naleving van de cao. Controle op de naleving komt naar verhouding het vaakst voor in de sectoren vervoer (60%) en bouw (64%). In

de sectoren zorg en communicatie zijn geen toezichtsbepalingen aangetroffen²².

De cao's blijken grofweg drie soorten toezichtsbepalingen te bevatten (die in combinatie kunnen voorkomen):

- Structureel toezicht: er is sprake van toezicht, los van meldingen of situaties;
- Incidenteel toezicht: het toezicht vindt plaats naar aanleiding van meldingen of alleen in bepaalde situaties;
- Toezicht op NEN-regeling: speciaal gericht op naleving m.b.t. uitzendkrachten.

Van de 40 cao's met toezichtsbepalingen kunnen er 16 worden opgevat als 'structureel' toezicht en 22 als 'incidenteel' toezicht. Daarnaast zijn er 7 cao's (waarvan vijf overlappen met structureel/incidenteel toezicht) waarin sprake is van toezicht op uitvoering van de NEN-regeling.

Motieven om toezicht te houden, ongeacht de vorm, kunnen zijn het tegengaan van oneigenlijke concurrentie en/of het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden in de sector. Van de 16 toezichtsbepalingen waarin deze motieven expliciet worden genoemd gaat het tien keer om cao's waarin sprake is van structureel toezicht. Dit zijn voornamelijk cao's die worden gerekend tot de risicosectoren (zie par. 3.3).

Structureel toezicht

Voorwaarde voor structureel toezicht is de aanwezigheid van een nalevingsorgaan. In de 15 van de 16 cao's waarin sprake is van deze vorm van toezicht is dit ook het geval. In één cao wordt dit orgaan per 01-01-2017 opgericht. Het gaat om de cao's: gemaksv voedingsindustrie, bouwnijverheid, afbouw, vleessector, besloten busvervoer (incl. seizoenswerknemers), taxivervoer, contractcateringbranche, particuliere beveiliging, tentoonstellingsbedrijven, schilders,- afwerkings,- en glaszetbedrijven, kappersbedrijven, natuursteenbedrijf, kunststof- en rubberindustrie, bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven en uitzendkrachten ABU. In deze cao's wordt niets over registratie van het toezicht gemeld.

Ter illustratie een passage uit de cao Tentoonstellingsbedrijven:

Artikel 3 Verwezenlijking van het doel

De Stichting (SNTB) tracht haar doel te bereiken door:

- 1. het houden van toezicht op de naleving van de cao;*
- 2. het doen van onderzoek, gericht op verbeterde toepasbaarheid van de cao;*
- 3. het verzamelen van feitelijke gegevens over de lonen ten behoeve van de bij de cao betrokken partijen;*
- 4. het doen van onderzoek, hetzij rechtstreeks, hetzij door middel van enquêtes, gericht op de naleving van de cao in individuele bedrijven;*
- 5. het namens de bij de cao betrokken partijen optreden in en buiten rechte, zo nodig ter verkrijging van maatregelen tegen hen die de bepalingen van de cao niet getrouw naleven.*

(Cao Tentoonstellingsbedrijven)

²² In een aantal cao's in de boeken/kranten/tijdschriftenbranche is wel sprake van intern toezicht op naleving van de cao door een redactiecommissie.

Incidenteel toezicht

Van 22 cao's zijn de toezichtsbepalingen gekwalificeerd als 'incidenteel' toezicht. Hiermee wordt bedoeld dat controles plaatsvinden op verzoek van een van de partijen, of naar aanleiding van klachten of aanwijzingen dat de cao niet wordt nageleefd. De controle kan ook gericht zijn op een bepaald onderwerp, bv een keurmerk. Voorbeeld hiervan is controle op de naleving van het Keurmerk Crowdmanagement in de cao Evenementen- en horecabeveiliging.

Incidenteel toezicht kan voorkomen met (16x) en zonder (6x) nalevingsorgaan. In het laatste geval bestaat het toezicht uit controle door partijen onderling, waarbij een eventueel onderzoek door de partijen kan worden uitbesteed. Uit de cao's blijkt niet dat de meldingen worden geregistreerd. Hieronder twee voorbeelden, uit de sectoren landbouw (met orgaan) en vervoer (zonder orgaan).

Artikel 50 Naleving cao bepalingen

Lid 1 Er bestaat een paritair meldpunt dat de mogelijkheid biedt om situaties van niet naleving van de cao te melden.

Lid 2 Het paritair meldpunt is een vertegenwoordiging van cao-partijen.

Lid 3 Meldingen kunnen schriftelijk worden ingediend bij het paritaire meldpunt, per adres (..)

(Cao Open Teelten)

Artikel 78 Naleving CAO

1.a. De werkgever is gehouden op schriftelijk verzoek van een werknemersorganisatie, binnen 4 weken schriftelijk aan te tonen dat de CAO correct is nageleefd. Het betreft de artikelen 6 sub 2b, 8 + 10, 16, 19, 20, 21, 25, 26, 29 leden 3 en 4, 40, 67, 68, 69 en 75 van de CAO over een periode van 1 jaar voorafgaand aan het verzoek. (..)

(Cao Beroepsgoederenvervoer over de weg)

Regelingen voor incidenteel toezicht en voor geschillen lijken in praktijk hetzelfde effect te hebben: in beide gevallen wordt naar aanleiding van een geschil/klacht/melding/vermoeden actie ondernomen.

Toezicht NEN-regeling

Zeven cao's hebben (ook) een bepaling speciaal gericht op het handhaven van de arbeidsvoorwaarden van uitzendkrachten, de NEN-regeling (5x incidenteel, 1x structureel en 1x onbekend). In alle gevallen is een nalevingsorgaan aanwezig. In twee cao's is sprake van registratie van het gevoerde toezicht. Een voorbeeld uit de sector industrie:

Artikel 37 NEN-regeling

Sociale partners hebben afspraken gemaakt ten aanzien van controle op naleving van wettelijke bepalingen en sectorale afspraken door uitzendbureaus en inleenbedrijven. Werkgevers dienen alleen met inleenkrachten te werken van een erkende opdrachtnemer die NEN gecertificeerd is. In bijlage V wordt aangegeven aan welke verplichtingen opdrachtgevers en opdrachtnemers zich dienen te houden.

(Cao Vleeswarenindustrie)

3.2.5 Mogelijkheid tot actie in geval van niet-naleving

Regelingen voor klachten, geschillen en toezicht hebben met elkaar gemeen dat er actie kan worden ondernomen wanneer er sprake lijkt te zijn van niet-naleving van de cao.

Tabel 3.3 Aantal regelingen mogelijkheid tot actie niet-naleving (aantal en % cao's, % werknemers)¹

Aantal regelingen	Aantal cao's	% cao's	% werknemers
1	84	52	46
2	40	25	31
3	10	6	6
Geen regeling	28	17	18
Totaal	162	100	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten.

Voor 52% van de cao's (84 cao's) geldt dat ze een van deze regelingen bevatten. Voor 83% van de cao's (134 cao's) geldt dat ze ten minste een van deze regelingen bevatten en er dus actie ondernomen kan worden bij niet-naleving.

Voor 17% van de cao's (28 cao's) geldt dat er noch een klachten/geschillenregeling noch een toezichtsregeling is. In de sectoren vervoer, industrie en handel komt dit naar verhouding het vaakst voor (18 tot 27%).

3.3 Toezichtsbepalingen in risicosectoren

Risicossectoren zijn sectoren waarin de kans op niet-naleving groot is en waarvan voor een deel geldt dat om die reden bepaalde cao's al langere tijd nalevingsafspraken bevatten. Op basis van het in 2013 uitgebrachte rapport van A-advies en het artikel van Aarts in 2012 zijn deze sectoren in kaart gebracht. Daarnaast zijn de door de inspectie SZW nog aangevuld met de sectoren handel, horeca en schoonmaak. Zoals eerder omschreven (par. 1.2) zijn o.a. veel laaggeschoolde arbeid, de aanwezigheid van veel kleine bedrijven, tijdelijk werk en grote prijsconcurrentie kenmerken die het risico op cao-overtreding vergroten. Het gaat om zowel hele sectoren, zonder nader gespecificeerde bedrijfstakken (bv de landbouw) als om bepaalde bedrijfstakken binnen een sector (bv vleessector). Tabel 3.4 laat zien in hoeverre er toezichtsbepalingen in deze risicosectoren voorkomen.

Het percentage cao's met toezichtsbepalingen varieert in de risicossectoren (vetgedrukt in de tabel) van 0% (metaal) tot 78% (overige bouw) en in de niet-risicossectoren van 0% (zorg, communicatie) tot 23% (zakelijke dienstverlening). Afgezien van de metaal (zie uitleg verderop), liggen de percentages binnen de risicossectoren hoger (25, 27, 29, 42, 60, 64,78) dan in de niet-risicossectoren (0, 0, 10, 20, 23).

De risicovolle bedrijfstakken binnen sectoren bevatten, op de schoonmaak- en glazenwassersbedrijven na, allemaal toezichtsbepalingen.

Geconcludeerd kan worden dat cao's uit risicosectoren naar verhouding vaker toezichtsbepalingen bevatten dan cao's uit niet-risicosectoren.

Tabel 3.4 Toezichtsbepalingen in risicosectoren

Sectoren Risicosectoren (aantal cao's)	Toezichts- bepalingen, % cao's (n)	Risicovolle bedrijfstakken binnen sector	Toezichts - bepaling
Landbouw (7)	29% (2)		
Industrie (41)	20% (8)		
• Voedingsindustrie (12)	• 42% (5)	Voedingsindustrie	ja
• Metaal ¹ (5)	• -	Metaal	nee
• Overige ind. (24)	• 4% (1)		
Bouw (11)	64% (7)		
• Metaal ² (2)	• -		
• Overige bouw (9)	• 78% (7)		
Handel (33)	27% (9)	Vleessector	ja
Horeca (4)	25% (1)		
Vervoer (10)	60% (6)	Taxivervoer	ja
		Besloten busvervoer	ja
		Beroepsgoederenvervoer	ja
Communicatie (3)	-		
Zakelijke dienstverl. (22)	23% (5)	Uitzendsector	ja
		Tentoonstellingsbedrijven	ja
		Schoonmaak/glazenwasbedr	nee ²³
		Particuliere beveiliging	ja
Overige dienstverl. (20)	10% (2)	Textielverzorging	ja
Zorg (11)	-		

1 Metaal in industriesector: Metalektro (gewoon en hoger personeel), M&T metaalbewerkingsbedrijf, M&T carrosseriebedrijf, M&T goud- en zilvernijverheid.

2 Metaal in bouwsector: M&T isolatiebedrijf en M&T technisch installatiebedrijf.

Tabel 3.4a in de bijlage geeft een overzicht van alle cao's met toezichtsbepalingen naar economische sector. Hieronder worden de resultaten per sector kort samengevat.

Landbouw

De sector land- en tuinbouw geldt als risicosector voor niet-naleving van de cao. Van de zeven bedrijfstakcao's in deze sector zijn er twee (29%) met toezichtsbepalingen, namelijk Glastuinbouw en Open Teelten.

Industrie

Van de sector industrie worden met name de voedingsindustrie en de metaal als risicosectoren beschouwd. Van de 12 bedrijfstakcao's uit de voedingsindustrie hebben er vijf (42%) toezichtsbepalingen: gemakvoedingsindustrie, pluimveeverwerkende industrie en vleeswarenindustrie en de zuivelindustrie (gewoon en voor hoger personeel). Onder de 5 cao's uit de metaalsector (metalektro en Metaal & Techniek (M&T)) is er niet een met toezichtsbepalingen. Van sector M&T (waarvan ook twee cao's onder de sector bouw vallen) is bekend dat de vakbonden het toezicht in de sector deels zelf organiseren, op basis van individuele meldingen²⁴. Dergelijke activiteiten staan echter niet in cao's.

²³ In het fonds voor de schoonmaakbedrijven is geen bepaling meer opgenomen over toezicht op naleving. Wel is er bepaling in de cao over een geschillencommissie.

²⁴ Toezicht op de naleving van cao-afspraken. A-advies, augustus 2013.

Van de 24 cao's uit de overige industrietakken heeft één (4%) cao toezichtsbepalingen.

Bouw

Van de 11 cao's in de sector bouw bevatten er zeven (64%) toezichtsbepalingen: bouwnijverheid, waterbouw, afbouw, natuursteenbedrijf, bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven schilders- afwerkings- en glaszetbedrijf en railinfrastructuur. De twee M&T cao's binnen de bouw hebben geen toezichtsbepalingen (vakbonden organiseren deels zelf toezicht).

Handel

Van de 33 cao's in de sector handel bevatten er negen (27%) toezichtsbepalingen. Hiervan is de expliciet als risicobedrijfstak genoemde vleessector de enige waarbij het om structureel toezicht gaat.

Horeca

Van de vier cao's in de sector horeca heeft één (25%) cao toezichtsbepalingen, namelijk de contractcateringbranche.

Vervoer

Van de tien cao's in de sector vervoer hebben er zes (60%) toezichtsbepalingen, waaronder de expliciet als risicovol genoemde bedrijfstakken beroepsgoederenvervoer, besloten busvervoer (incl. seizoenswerknemers) en taxivervoer.

Communicatie

De sector communicatie wordt niet als risicosector gezien en geen van de acht cao's binnen deze sector bevatten toezichtsbepalingen.

Zakelijke dienstverlening

Van de 22 cao's in de sector zakelijke dienstverlening hebben er vijf (23%) toezichtsbepalingen. Hierbij zitten de drie als risicovol genoemde bedrijfstakken: particuliere beveiliging, uitzendkrachten ABU en tentoonstellingsbedrijven.

Overige dienstverlening

Van de 20 cao's in de sector overige dienstverlening beschikken er twee (10%) over toezichtsbepalingen, waaronder de risicobedrijfstak textielverzorging.

Zorg

De sector zorg wordt niet als risicosector gezien en geen van de 11 cao's hierin bevatten toezichtsbepalingen.

Vergelijking risico versus niet-risicosector

Tot slot is er gekeken naar of het aantal afspraken in cao's over de andere aspecten van naleving (groepen werknemers en nalevingsbevorderend) verschilt naar of het wel of geen een risicosector betreft (tabel 3.5).

Het aantal afspraken over deze aspecten, met uitzondering van de overige afspraken en klachtenregelingen, komen naar verhouding vaker voor in cao's uit de risicosectoren.

Tabel 3.5 Aantal cao's met afspraken over naleving naar wel/geen risicosector 2017¹ (aantal en % cao's).

Verplichting naleving	Risicosector		Niet-risicosector		Totaal
	Aantal cao's	% cao's	Aantal cao's	% cao's	
Algemeen	50	56	39	44	89
<i>Bepaalde situaties</i>					
Uitzendkrachten	62	75	34	25	96
Buitenlandse arb.	22	71	9	29	31
Zzp'ers	10	71	4	29	14
Overig	11	48	12	52	23
<i>Nalevingsbevorderend</i>					
Voorlichting	43	56	34	44	77
Klachten	13	45	16	55	29
Geschillen	70	56	55	44	125
Toezicht	31	78	9	22	40
Totaal	86	53	76	47	162

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten

3.4 Ontwikkelingen in de periode 2014-2017

Om een vergelijking te maken tussen 2014 en 2017 dienen er voor beide jaren dezelfde cao's beschikbaar te zijn. Dit is voor 132 cao's het geval²⁵. Deze cao's vormen het onderzoekspanel voor deze vergelijkende paragraaf. Om na te gaan of de aandacht voor naleving is toegenomen heeft er verder nog een inhoudelijke verdieping plaatsgevonden naar gewijzigde afspraken. De (voorgenomen) wijzigingen volgen uit de cao's zelf, de principeakkoorden en nota van wijzigingen.

Verplichting tot naleving algemeen en t.a.v. bepaalde werknemers

In tabel 3.6 is weergegeven hoe het aantal cao's met afspraken met betrekking tot naleving in het algemeen en voor bepaalde groepen werknemers zich heeft ontwikkeld. Het aantal cao's met afspraken voor uitzendkrachten is gelijk gebleven en komt het vaakst voor (81 cao's). Het aantal cao's met afspraken voor buitenlandse werknemers is toegenomen van 25 naar 28 cao's. Deze toename heeft in verschillende branches plaatsgevonden. Het gaat om de volgende cao's: Natuursteenbedrijf, Tentoonstellingsbedrijven en Landbouwwerktuigen Exploiterende ondernemingen. Het aantal cao's binnen de categorieën naleving in het algemeen, specifieke afspraken voor zzp'ers en overig is toegenomen met één. Het aantal cao's zonder afspraken is gelijk gebleven.

²⁵ Dit panel is van toepassing op 3.651.561 werknemers (geldend voor 96% van werknemers van de totale steekproef).

Tabel 3.6 Aantal cao's met verplichting tot naleving algemeen en t.a.v. bepaalde werknemers 2014-2017¹ (aantal en % cao's).

Verplichting naleving	2014		2017	
	Aantal cao's	% cao's	Aantal cao's	% cao's
Algemeen	72	55	73	55
Uitzendkrachten	81	61	81	61
Buitenlandse arbeiders	25	19	28	21
Zzp'ers	12	9	13	10
Overig	21	16	22	17
Geen afspraken	21	16	21	16
Totaal	132	100	132	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten

Nalevingsbevorderende afspraken

In tabel 3.7 valt te zien hoe het aantal cao's met nalevingsbevorderende afspraken zich heeft ontwikkeld. In beide jaren komen afspraken over geschillen en voorlichting het vaakst voor. Afspraken over de voorlichting, geschillen en toezicht zijn toegenomen in de periode 2014-2017. De aspecten voorlichting en toezicht kennen beide een toename van resp. zes en vijf cao's. Klachtenregelingen komen in één cao minder voor.

Tabel 3.7 Aantal cao's met nalevingsbevorderende afspraken 2014-2017¹ (aantal en % cao's).

Verplichting naleving	2014		2017	
	Aantal cao's	% cao's	Aantal cao's	% cao's
Voorlichting	60	46	66	50
Klachten	23	17	22	17
Geschillen	102	77	103	78
Toezicht	33	25	38	29
Geen afspraken	16	12	13	10
Totaal	132	100	132	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten

Inhoudelijke wijzigingen in afspraken

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat er geringe verschuivingen zijn in het aantal afspraken over naleving. Daarom is er tevens gekeken naar of de afspraken inhoudelijk zijn gewijzigd, zie onderstaande tabel 3.7.

Van de 132 cao in het panel hebben 61 cao's (46%) (voorgenomen) wijzigingen met betrekking tot het bevorderen van de naleving²⁶. Het vaakst (100%) komen de wijzigingen voor in de sector metaal in zowel bouw (5 cao's) als industrie (2 cao's). Voor een verdere uitsplitsing naar sectoren zie tabel 3.8a in bijlage II.

²⁶ Hierbij opmerkend dat de afspraken uit 3 principeakkoorden niet terug te vinden zijn in de tekst van desbetreffende cao.

Tabel 3.8 Aantal cao's met wijzigingen 2017¹ (aantal en % cao's, % werknemers)

Afspraken	Aantal cao's	% cao's	% werknemers
Wijzigingen	61	46	75
Algemeen	44	33	58
<i>Nalevingsbevorderend</i>			
Voorlichting	21	16	42
Klachten	4	3	8
Geschillen	5	4	1
Toezicht	18	14	25
<i>Bepaalde situaties</i>			
Uitzendkrachten	23	17	18
Buitenlandse arb.	7	5	12
Zzp'ers	8	6	4
Overig	2	2	4
Geen wijzigingen	71	54	26
Totaal	132	100	100

¹ De percentages tellen niet op tot 100 omdat één cao meerdere bepalingen kan bevatten

In 44 van de 61 cao's gaan de (voorgenomen) wijzigingen over bevordering in het algemeen. Daarnaast zijn er wijzigingen die betrekking hebben op specifieke nalevingsbevorderende afspraken: voorlichting (21x), klachtenregeling (4x), geschillenregeling (5x) en toezicht (18x). Hier volgt een voorbeeld van een gewijzigde afspraak over naleving in het algemeen uit de cao Schilders-, afwerkings en glaszetbedrijven:

2014:

(..)Partijen hechten aan naleving van die bepalingen en zien hier ook op toe.

2017:

*1. Partijen bij deze CAO zijn verplicht de CAO onverkort te handhaven en in voorkomende gevallen naleving te vorderen.
2. Partijen bij deze CAO hebben een methode vastgesteld op basis waarvan deze CAO handhaving en naleving in de bedrijfstak gerealiseerd en gehandhaafd kan worden om zo uiteindelijk oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden te voorkomen en het gebruik van (schijn)constructies tegen te gaan. Daarmee streven partijen bij deze CAO naar een duurzame bedrijfstak met duurzame arbeidsverhoudingen. (..)*

(Cao Schilders-, afwerkings en glaszetbedrijven)

Naleving t.a.v. bepaalde onderwerpen

De wijzigingen met betrekking tot het bevorderen van de naleving kunnen zowel betrekking hebben op de naleving van de cao in het algemeen, als op bepaalde onderdelen daarvan. In het laatste geval worden afspraken over uitzendkrachten het vaakst genoemd (23x). Hierbij gaat het bijvoorbeeld over de NEN-regeling, het SNA keurmerk of afspraken over de inlenersbeloning. Zeven keer (waaronder de hele sector metaal) heeft de wijziging betrekking op de WAGA (buitenlandse arbeiders). Acht keer gaat het om het werken met

zzp' ers, onderaannemers of payrollers. In twee cao's uit de sector vervoer (Goederen- en Beroepsgoederenvervoer) wordt melding gemaakt van het voornemen om naleving van de regelgeving omtrent cabotage te bevorderen.

Nalevingsorganen

Wijzigingen kunnen ook betrekking hebben op het oprichten van een nalevingsorgaan (commissie, meldpunt) en/of uitbreiding/aanpassing hiervan (qua taken, bevoegdheden, personen). Dit is in 12 cao's het geval en betreft nieuwe organen. In de cao Textielverzorging staat bijvoorbeeld:

Controle-orgaan

Sociale partners stellen voor 1 juli 2016 een commissie vast. Deze commissie werkt aan de hand van de door partijen ingebrachte voorstellen ten minste één advies uit over een pragmatische en effectieve aanpak, werkwijze en inrichting van het controle-orgaan op basis van de door partijen ingebrachte stukken.

De commissie zal bestaan uit twee leden namens werknemers en twee leden namens werkgevers. Partijen benoemen gezamenlijk een (derde als) voorzitter.

(Cao Textielverzorging)

Motieven voor naleving

Nagegaan is of het motief van de (voorgenomen) wijziging expliciet is het tegengaan van oneigenlijke concurrentie en/of het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden in de sector. In 26 cao's wordt een dergelijk motief genoemd, waarvan in 9 cao's expliciet wordt verwezen naar het tegengaan van schijnconstructies. Hieronder twee voorbeelden uit de sectoren zakelijke en overige dienstverlening.

Handhaving cao

(..)Tegelijkertijd willen cao-partijen duidelijker omgaan met het werkingsgebied van de cao ten aanzien van werkzaamheden die inhoudelijk en logisch aansluiten op architectenwerkzaamheden, maar zodanig zijn geformuleerd of buiten het architectenbureau zijn ondergebracht dat zij op oneigenlijke wijze concurreren met die werkzaamheden van architectenbureaus. Dat kan ten koste gaan van de concurrentiepositie van werkgevers, werknemers en ook zelfstandig professionals in de branche. Daarom hebben cao-partijen SFA opdracht gegeven in deze cao-periode te onderzoeken hoe aan handhaving van de cao vorm en inhoud kan worden gegeven.

(Cao Architectenbureaus)

Cao-naleving

Voor cao-partijen is de cao van belang in de sector om concurrentie op het niveau van arbeidsvoorwaarden te voorkomen. Gezamenlijk willen partijen daarom hierop procedures en middelen uitwerken en toepassen om de naleving te versterken (..)

(Principeakkoord Kinderopvang)

Overige ontwikkeling: mogelijkheid tot verlengen van avv

Met het oog op de verbetering van de naleving en handhaving van cao's bestaat sinds 1 juli 2015 de mogelijkheid tot een eenmalige en tijdelijke verlenging van besluiten tot algemeen verbindend verklaring (avv) van bepalingen van cao's. Dit heeft tot doel om avv-loze periodes te voorkomen. Aanvragen worden getoetst aan het Besluit aanmelding van cao's en het verzoeken om avv en aan het Toetsingskader AVV. Een verlenging van een avv-besluit is alleen mogelijk indien sprake is van een op grond van artikel 19 van de Wet CAO ongewijzigd en stilzwijgend verlengde cao. De aanvraag moet door alle cao-partijen gezamenlijk worden ingediend²⁷. In de periode van 1 juli 2015 t/m 22 februari 2018 zijn er tien aanvragen gedaan tot verlenging van een avv-besluit. Alle aanvragen voldeden aan de criteria en zijn ingewilligd. De branches die een aanvraag hebben gedaan staan weergegeven in onderstaande tabel. Uit tabel 3.9 komt naar voren dat in zes branches inmiddels een nieuwe cao tot stand is gekomen en deze is avv'd. Twee hiervan (Landbouw Exploiterende Ondernemingen en Groothandel in bloemen en planten) behoren tot een risicosector. Bij vier ingewilligde aanvragen is er nog geen nieuwe cao.

Tabel 3.9 Aanvragen tot een tijdelijke verlenging van een avv²⁸

Branche	Aanvraag ingewilligd	Vervolg
Uitvaartbranche	Ja (november 2015)	Nieuwe cao (en avv)
ORISMA	Ja (november 2015)	Nieuwe cao (en avv)
Landbouw Exploiterende Ondernemingen	Ja (december 2015)	Nieuwe cao (en avv)
Hoveniersbedrijf	Ja (februari 2016)	Nieuwe cao (en avv)
Ambachtelijke pluimvee	Ja (februari 2016)	Nieuwe cao (en avv)
Groothandel in bloemen en planten	Ja (mei 2016)	Nieuwe cao (en avv)
Open teelten	Ja (20 maart 2017)	Nog geen nieuwe cao, termijn verlenging is verstreken.
Arbeidsmarktfonds voor de sport	Ja (31 oktober 2017)	Nog geen nieuwe cao, termijn verlenging is nog niet verstreken
Welzijn, Maatschappelijke Dienstverlening, Jeugdzorg en Kinderopvang, Fonds Collectieve Belangen	Ja (12 december 2017)	Nog geen nieuwe cao, termijn verlenging is nog niet verstreken.
Hoveniersbedrijf in Nederland	Ja (7 februari 2018)	Nog geen nieuwe cao, termijn verlenging is nog niet verstreken.

²⁷ http://cao.minszw.nl/pdf/174/2016/174_2016_13_236791.pdf

²⁸ Informatie afkomstig van SZW in het kader Wet Aanpak Schijnconstructies, februari 2018.

Bijlagen

Bijlage I Onderzochte cao's

Economische sector / naam cao	Ingangsdatum	Expiratiedatum
Landbouw		
BEDRIJFSVERZORGINGSDIENSTEN	1-jul-13	1-jul-16
BOS EN NATUUR RAAM-CAO	1-jul-16	1-jul-17
GLASTUINBOUW LANDBOUWWERKTUIGEN EXPLOITERENDE ONDERNEMINGEN	2-jul-15	1-jul-18
OPEN TEELTEN	1-May-16	1-jul-17
TRAWLVISSERIJ	1-jul-15	1-apr-17
TUINZAADBEDIJVEN	1-jan-15	1-jan-17
	1-jul-16	1-jan-18
Industrie		
AMBACHTELIJKE PLUIMVEE EN WILDBEDIJVEN	1-Mar-16	1-Mar-17
BAKKERSBEDRIJF	1-apr-15	1-Oct-16
BAKSTEENINDUSTRIE, NEDERLANDSE	1-jul-15	1-Oct-17
BEREIDE VERF- EN DRUKINKTINDUSTRIE	1-jun-15	1-Oct-17
BETONPRODUCTENINDUSTRIE	1-apr-14	1-apr-17
DRANKINDUSTRIE EN GROOTHANDEL IN DRANKEN	1-jan-16	1-jan-18
GEMAKSVOEDINGINDUSTRIE	1-jul-15	1-jan-17
GRAANBE- EN VERWERKENDE BEDRIJVEN	1-apr-15	1-apr-17
GRAFIMEDIA	1-nov-15	1-apr-18
GROENTEN- EN FRUITVERWERKENDE INDUSTRIE	1-apr-14	1-Oct-16
GROENVOEDERDROGERIJEN	1-jul-16	1-jul-18
HISWA (HOUTEN EN KUNSTSTOFFEN JACHTBOUW)	1-jan-15	1-jul-17
HOUTVERWERKENDE INDUSTRIE	1-jan-15	1-Oct-16
M&T GOUD- EN ZILVERNIJVERHEID	1-Mar-15	1-May-17
M&T CARROSSERIEBEDRIJF	1-Mar-15	1-May-17
M&T METAALBEWERKINGSBEDRIJF	1-Mar-15	1-May-17
MARGARINE- EN SPIJSVETINDUSTRIE	1-nov-15	1-May-16
METALEKTRO	1-May-15	15-aug-18
METALEKTRO VOOR HET HOGER PERSONEEL (HP)	1-May-15	15-aug-18
MEUBELINDUSTRIE EN MEUBILERINGSBEDRIJVEN	1-jan-17	1-jan-18
MODE- INTERIEUR- TAPIJT- EN TEXTIELINDUSTRIE	1-jul-14	1-jul-16
NETWERKBEDIJVEN CAO	1-nov-15	1-May-18
ORGELBOUWBEDRIJF IN NEDERLAND	1-jan-17	1-jan-19
OWASE-BEDIJVEN	1-jul-16	1-jul-17
PAPIERINDUSTRIE	1-apr-16	1-apr-18
PARKETVLOERENONDERNEMINGEN	1-jan-16	1-jan-18
PLUIMVEE VERWERKENDE INDUSTRIE	1-jan-17	1-May-19

Economische sector / naam cao	Ingangsdatum	Expiratiedatum
PRODUCTIE- EN LEVERINGSBEDRIJVEN CAO	1-May-15	1-May-18
REPROGRAFISCH BEDRIJF	1-jan-14	1-jan-17
SOCIALE WERKVOORZIENING	1-jan-15	1-jan-19
TIMMERINDUSTRIE	1-jan-15	1-apr-17
VAKWERKBEDRIJVEN IN DE BEDRIJFSTAK NATUURSTEEN	1-jan-16	1-jan-19
VLEESWARENINDUSTRIE	1-apr-16	1-aug-17
WATERBEDRIJVEN AANGESLOTEN BIJ DE WWB	1-jan-15	1-jul-17
ZEEVISBEDRIJFCAO	1-jan-17	1-jan-19
ZEILMAKERIJEN DEKKLEDENVERVAARDIGING DEKKLEDENVERHUUR	1-jan-15	1-jul-17
ZOETWARENINDUSTRIE	1-jan-17	1-jan-18
ZUIVELINDUSTRIE I	1-apr-16	1-apr-18
ZUIVELINDUSTRIE, HOGER PERSONEEL	1-apr-16	1-apr-18
Bouw		
AFBOUW	1-jan-15	1-jan-18
BITUMINEUZE EN KUNSTSTOF DAKBEDEKKINGSBEDRIJVEN	1-jan-15	1-jan-18
BOUW EN INFRA (CAO)	1-feb-17	1-apr-18
ENERGIE- EN NUTSBEDRIJVEN KABEL EN TELECOM SECTOR CAO	1-apr-16	1-jan-18
HELLENDE DAKEN	1-jan-14	1-jan-19
M&T ISOLATIEBEDRIJF	1-Mar-15	1-May-17
M&T TECHNISCH INSTALLATIEBEDRIJF	1-Mar-15	1-May-17
NATUURSTEENBEDRIJF	1-jan-16	1-jan-18
RAILINFRASTRUCTUUR	11-jul-14	14-apr-16
SCHILDERS-, AFWERKINGS- EN GLASZETBEDRIJF IN NEDERLAND	1-Oct-16	1-Oct-19
WATERBOUW	1-apr-15	1-apr-18
Handel en Horeca		
AARDAPPELEN GROENTEN EN FRUIT, DETAILHANDEL IN-	1-apr-14	1-apr-16
APOTHEKEN	1-jan-16	1-May-17
APOTHEKERS IN DIENSTVERBAND	1-jan-17	1-jan-18
BANDEN- EN WIELENBRANCHE	1-jan-16	1-jan-18
BLOEMBOLLEN, GROOTHANDEL IN- BLOEMEN EN PLANTEN GESPECIALISEERDE DETAILHANDEL IN	1-jul-16	1-jul-18
BLOEMEN EN PLANTEN GROOTHANDEL IN-	1-May-15	1-jan-18
BOEKHANDEL EN KANTOORVAKHANDEL	1-jan-17	1-jul-19
BOUWMATERIALEN, HANDEL IN-	1-apr-16	1-apr-17
CONTRACTCATERINGBRANCHE	1-jul-15	1-jan-17
DAGRECREATIE	1-jul-16	1-jan-18
DIBEVO	1-jul-16	1-jul-17

Economische sector / naam cao	Ingangsdatum	Expiratiedatum
DOE-HET-ZELFBRANCHE	1-jan-16	1-May-17
DROGISTERIJBRANCHE	1-feb-15	1-feb-16
ELEKTROTECHNISCHE DETAILHANDEL	1-jan-15	1-jan-17
ENERGIE- EN NUTSBEDRIJVEN WENB SECTOR CAO AFVAL EN MILIEUBEDRIJVEN	1-jan-16	1-jan-18
FASHION SPORT EN LIFESTYLE	1-jul-16	1-jul-18
FOODSERVICE EN DE GROOTHANDEL IN LEVENSMIDDELEN (FSGIL)	1-jul-16	1-jul-17
GROENTEN EN FRUIT GROOTHANDEL IN-	1-jul-14	1-jan-17
HORECAPRODUCTEN GROOTHANDEL IN-	1-jun-13	1-jul-16
HOUTHANDEL	1-jan-15	1-apr-17
INFORMATIE-, COMMUNICATIE- EN KANTOORTECHNOLOGIEBRANCHE (ICK)	1-jan-17	1-jan-18
KAASPAKHUISBEDRIJF, PARTIKULIERE	1-jan-16	1-jan-17
LEVENSMIDDELEN, GROOTWINKELBEDRIJVEN VGL	1-apr-13	1-apr-17
LEVENSMIDDELEN, ZOETWAREN, TABAKSPRODUCTEN EN BAKKERIJPRODUCTEN GROOTHANDEL IN-	1-jun-16	1-jul-16
LEVENSMIDDELENBEDRIJF	1-apr-13	1-apr-17
MOTORVOERTUIGENBEDRIJF EN TWEEWIELERBEDRIJF	1-nov-14	1-nov-18
MUZIEKINSTRUMENTEN EN BLADMUZIEK pianostemmers en pianotechnici detailhandel in	1-jul-16	1-jul-17
OFFSHORE CATERING	1-jan-16	1-jul-17
OFFSHORE FISHERS CBA FOR NON-EU	1-jan-16	1-jul-17
RECREATIE	1-jul-16	1-jul-17
SLAGERSBEDRIJF	1-apr-16	1-Oct-17
TANKSTATIONS EN WASBEDRIJVEN	1-nov-15	1-jan-18
TECHNISCHE GROOTHANDEL	1-jan-16	1-jan-19
TEXTIEL GROOTWINKELBEDRIJVEN	1-jul-17	1-jul-18
TEXTIELGOEDEREN EN AANVERWANTE ARTIKELEN GROOTHANDEL IN	1-jul-17	1-jul-18
VISDETAILHANDEL	1-jan-15	1-jan-17
VLEESSECTOR	1-Mar-16	1-nov-17
Vervoer en communicatie		
BEROEPSGOEDERENVERVOER OVER DE WEG EN DE VERHUUR VAN MOBIELE KRANEN	1-jan-17	1-jan-20
BESLOTEN BUSVERVOER	20-nov-16	1-jan-19
BESLOTEN BUSVERVOER SEIZOENSWERKNEMERS	1-jul-16	1-jan-17
BIOSCOOPBEDRIJF	1-jan-14	1-jul-16
GOEDERENVERVOER NEDERLAND	1-jan-14	1-jan-17
HANDELSVAART	1-apr-14	1-apr-17
OMROEPPERSONEEL	1-jan-15	1-jan-17
OPENBAAR VERVOER	1-jan-16	1-jan-18
POSTVERSPREIDERS	1-jan-14	1-jan-17
REGELING ARBEIDSVORZIENING ZEESCHEEPVAART RAZ	1-jan-17	1-jan-18

Economische sector / naam cao	Ingangsdatum	Expiratiedatum
REGELING TEWERKSTELLING NIET EU-OFFICIEREN OP ZESCHEPEN ONDER NEDERLANDSE VLAG (RTO)	1-jan-17	1-jan-18
TAXIVERVOER	1-jul-16	1-jul-17
UITGEVERIJBEDRIJF	1-jul-15	1-Mar-17
Zakelijke dienstverlening		
ARCHITECTENBUREAUS	1-Mar-15	1-Mar-17
BANKEN CAO	1-jan-17	1-jan-19
BEVEILIGING	1-Oct-16	1-Oct-17
BEVEILIGING, PARTICULIERE	1-jan-17	1-Oct-17
CONTINU FLEX-CAO	1-apr-13	1-jan-18
DIERENARTSPRAKTIJKEN (dierenartsassistenten)	1-jan-16	1-jan-18
DIERENARTSPRAKTIJKEN (dierenartsen in loondienst)	1-jan-17	1-jan-18
EVENEMENTEN- EN HORECABEVEILIGINGSBRANCHE	1-jan-14	1-jan-19
HOVENIERSBEDRIJF IN NEDERLAND	1-jul-16	1-Mar-18
NBBU UITZENDKRACHTEN	1-jun-14	1-jun-19
NBBU VASTE MEDEWERKERS UITZENDBUREAUS	1-jan-15	1-jan-19
ONDERZOEKINSTELLINGEN CAO	1-jan-17	1-jan-18
ORSIMA	1-jan-16	1-jan-18
REISBRANCHE	1-nov-16	1-nov-18
SCHOONMAAK- EN GLAZENWASSERSBEDRIJF	1-jan-17	1-jan-19
SIGNBEDRIJVEN	1-jul-16	1-jan-19
TENTOONSTELLINGSBEDRIJVEN	1-jan-15	1-jan-18
UITZENDKRACHTEN	5-nov-12	4-nov-17
VERZEKERINGSBEDRIJF BINNENDIENST	1-jan-15	1-jul-16
VERZEKERINGSBEDRIJF BUITENDIENST	1-jan-15	1-jul-16
WOONDIENSTEN	2-jan-14	1-jan-17
ZORGVERZEKERAARS	1-jul-16	1-jul-18
Overige dienstverlening		
(ASSISTENT-) SCHEIDSRECHTERS BETAALD VOETBAL	1-jul-16	1-jul-21
AMBULANCEZORG	1-jan-15	1-jan-19
BIBLIOTHEKEN, OPENBARE	15-jun-15	1-jul-19
CONTRACTSPELERS BETAALD VOETBAL	1-jul-14	1-jul-18
DAGATTRACTIEBEDRIJF CAO	1-jul-16	1-jan-19
GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG (GGZ)	1-jul-15	1-Mar-17
GEHANDICAPTENZORG	1-jan-16	1-jan-17
GOLF BRANCHE	1-jul-16	1-jul-18
HUIS-AAN-HUISBLADJOURNALISTEN	1-apr-14	1-jan-16
HUISARTS IN DIENST BIJ EEN HUISARTS HIDHA	1-apr-14	1-jul-17
HUISARTSENZORG	1-Mar-15	1-Mar-17

Economische sector / naam cao	Ingangsdatum	Expiratiedatum
INTERNATEN KINDEREN VAN BINNENSCHIPPERS EN/OF KERMISEXPLOITANTEN	1-Oct-15	1-apr-17
JEUGDZORG	1-May-15	1-jan-17
KAPPERSBEDRIJF	1-jul-14	1-jul-16
KINDEROPVANG VOOR KINDERCENTRA EN GASTOUDERBUREAUS	1-jan-16	1-jan-18
KUNSTEDUCATIE	1-jan-17	1-jan-18
KUNSTSTOF- EN RUBBERINDUSTRIE	1-May-16	1-May-17
MUSEUM CAO	1-Oct-16	1-Oct-18
NEDERLANDS HORECA GILDE (NHG CAO)	1-jan-14	1-jan-19
NEDERLANDSE PODIA	1-jul-16	1-jul-17
NEDERLANDSE POPPODIA EN-FESTIVALS	1-jan-15	1-jan-17
SPORT	1-jan-16	1-jan-19
SPORTVERENIGINGEN	1-jan-16	1-jan-17
TEXTIELVERZORGING	1-jul-15	1-jan-18
THEATER EN DANS	1-jul-16	1-jan-20
TRAINER/COACHES BETAALD VOETBAL	1-jul-16	1-jul-19
UITVAARTBRANCHE	1-jan-16	1-jan-18
VERPLEEG- VERZORGINGSHUIZEN EN THUISZORG		
KRAAM- EN JEUGDGEZONDHEIDSZORG	1-apr-16	1-apr-18
WELZIJN EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING	1-apr-16	1-apr-17
ZELFSTANDIGE KLINIEKEN NEDERLAND	1-jan-17	1-jan-19
ZIEKENHUIZEN	1-Mar-14	1-apr-17
ZWEMBADEN	1-jul-16	1-jul-17

Bijlage II Aanvullende tabellen hoofdstuk 3

Tabel 3.1a Percentage cao's met bepalingen m.b.t. verplichting tot naleving algemeen en t.a.v. bepaalde werknemers, naar economische sector.

Economische sector	Verplichting tot naleving					Geen afspraken	Totaal aantal cao's
	Algemeen	Uitzendkrachten	Buitenlandse arbeiders	Zzp'-ers	Overig		
Landbouw	43	71	43	0	0	29	7
Industrie	61	73	17	2	5	10	41
Bouwnijverheid	73	91	55	36	18	0	11
Handel	52	58	9	3	9	30	33
Horeca	75	75	0	0	0	0	4
Vervoer	80	60	30	30	50	0	10
Communicatie	33	100	0	0	33	0	3
Zakelijke dienstverlening	55	50	36	9	18	18	22
Overige dienstverlening	50	30	5	15	15	30	20
Zorg	18	27	0	0	27	36	11
Totaal % (aantal cao's)	55 (89)	59 (96)	19 (31)	9 (14)	14 (23)	19 (30)	162

Tabel 3.2a Percentage cao's waarin sprake is van bevordering van naleving d.m.v. voorlichting, klachtenregeling, geschillenregeling of toezicht, naar economische sector.

Economische sector	Voorlichting	Klachten	Geschillen	Toezicht	Geen afspraken	Totaal aantal cao's
Industrie	51	10	71	20	22	41
Bouwnijverheid	46	9	73	64	0	11
Handel	61	6	82	27	6	33
Horeca	75	25	100	25	0	4
Vervoer	20	40	60	60	20	10
Communicatie	100	0	100	0	0	3
Zakelijke dienstverlening	27	46	82	23	9	22
Overige dienstverlening	40	25	75	10	15	20
Zorg	55	18	82	0	0	11
Totaal % (aantal cao's)	48 (77)	18 (29)	77 (125)	25 (40)	12 (19)	162

Tabel 3.4a Cao's met toezichtsbepalingen

Sector (totaal aantal cao's)	Cao's met toezicht	Toezicht				
		structureel	incidenteel	NEN	orgaan	
Landbouw (7)	Open Teelten		x		x	
	Glastuinbouw		x	x	x	
Industrie (41) - Voedingsind. (12)	Gemaksvoedingsind.	x			x	
	Pluimveeverwerkende ind.			x	x	
	Vleeswarendind.		x	x	x	
	Zuivelindustrie		x		x	
	Zuivelindustrie Hoger Personeel		x		x	
- Metaal (5)	-					
- Overige ind. (24)	Kunststof en rubberindustrie	x			x	
-	Mode- interieur tapijt en textiel ind.		x		x	
	Reprografisch bedrijf		x		x	
Bouw (11)						
-Metaal (2)	-					
-Overige bouw (9)	Bouwnijverheid	x			x	
	Afbouw	x			x	
	Waterbouw		x		x	
	Natuursteenbedrijf	x			x	
	Schilders- afwerkings- en glaszetbedrijf	x				
	Bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijf	x			x	
	Railinfrastructuur		x		x	
	Vleessector	x		x	x	
	Levensmiddelenbedrijf		x		x	
	Levensmiddelen-grootwinkelbedrijf		x		x	
Handel (33)	Technische groothandel		x		x	
	Slagersbedrijf			x	x	
	Dierenspeciaalzaken		x			
	aquarium/hengelsport					
	Bloemenbollen groothandel		x	x	x	
	Bloemen en planten groothandel		x		x	
	Muziekinstrumentenhandel		x			
	bladmuziek/piano					
	Contractcateringbranche	x			x	
	Horeca (3)					
Vervoer (10)		Goederenvervoer NL		x		
		Beroepsgoederenvervoer over de weg en mobiele kranen		x		
		Openbaar vervoer		x		
		Besloten busvervoer	x			x
	Besloten busvervoer seizoen	x			x	
Communicatie (3)	Taxivervoer	x		x	x	
	-					
	Zakelijke dienstverl. (22)	Orsima		x		
Overige dienstverl. (21)	Particuliere beveiliging	x			x	
	Uitzendkrachten ABU	x			x	
	Tentoonstellingsbedrijven	x			x	
	Beveiliging		x		x	
	Textielverzorging		x		x	
Zorg (11)	Kappersbedrijven	x			x	
	-					
Totaal	40	12	22	7	33	

Tabel 3.8a Cao's in panel waarin sprake is van een of meer (voorgenomen) wijzigingen m.b.t. het bevorderen van naleving, naar economische sector, in percentage cao's.

Economische sector	Wijzigingen		Totaal aantal cao's	
Landbouw	50		6	
Industrie	45		33	
Voedingsind.		54		11
Metaal		100		5
Overige ind.		24		17
Bouwnijverheid	73		11	
Metaal		100		2
Ov.bouw		67		9
Handel	48		25	
Horeca	0		3	
Vervoer	56		9	
Communicatie	100		1	
Zakelijke dienstverl.	42		19	
Overige dienstverl.	21		14	
Zorg	55		11	
Totaal %	46			
(aantal cao's)	(61)		132	